

Pierre Gole

Bloemenmarqueterie in bloei

Toen hij zijn einde voelde naderen en nog altijd geen meubelen had gevonden die prachtig genoeg waren om na te laten aan de jonge Zonnekoning, bestelde kardinaal Mazarin (wiens rijke meubelcollectie haar weerga niet kende) kort vóór zijn dood een paar kabinetten bij Pierre Gole (1620-1684). Jammer genoeg zijn ze niet bewaard gebleven, maar volgens de literatuur waren ze opvallend luxueus, elegant en bijzonder rijk versierd. Dat Mazarin die opdracht toevertrouwde aan Pierre Gole bewijst hoeveel vertrouwen hij had in diens vakkennis. Maar wie was die meubelmaker, die zo'n prestigieuze opdracht kreeg van zo'n veeleisende man als Mazarin?

TEKST: GWENAËLLE DE SPA

Het oeuvre van Pierre Gole is een schoolvoorbeeld van de volledig uit marqueterie bestaande versiering (doorgaans met bloemen) die in de tweede helft van de 17e eeuw ingang vond in de Franse meubelkunst. Gole werd geboren in Bergen, in Nederland. In 1643 verhuisde hij naar Parijs, waar hij een opleiding volgde in de woning van Adriaan Garbrandt, een van de bekendste meubelmakers van die tijd. Dankzij zijn bedrevenheid en werklust werd hij enkele jaren later benoemd tot 'menuisier en ébeyne' van Lodewijk XIV. Hij was een van de eersten die zich vestigden in de Gobelins, Manufacture Royale des Meubles de la Couronne, opgericht in 1663 door Colbert.

Kabinetten van ebbenhout

Pierre Gole specialiseerde zich in marqueterie. In zijn beginperiode vervaardigde hij verschillende kabinetten van ebbenhout. Een fraai exemplaar bevindt zich in het Louvre. Op de deuren zijn, in bas-reliëf, antieke taferelen uitgebeeld, geïnspireerd op gravures van Hendrick Goltzius. Sinds het begin van de 17e eeuw was ebbenhout de eerste keus voor de meest geraffineerde meubelen vervaardigd in Parijs. De Franse term 'ébéniste' (meubelmaker) is trouwens afgeleid van 'ébène' (ebben). Het kabinet deed zijn intrede in Italië tijdens de Renaissance. Het werd populair ten tijde van Lodewijk XIII. De sobere architecturale vormen, van donker hout, contrasteerden met de rijke versieringen van zeldzame materialen. De kabinetten bevatten een groot aantal verborgen laden, om kostbare (verzamel)objecten in te bewaren. Aangezien deze luxueuze kasten zeer in trek waren, ging de jonge meubelmaker daar zijn verbeelding en vakkennis op richten.

links

Geldwisseltafel, toegeschreven aan Pierre Gole, Parijs, s.d.. Courtesy Arnaud et Sylvie de Spa Antiquaires, Spa. © Foto: Benjamin Ottoz.

onder

Detail van een kistje (ca. 1665) met marqueterie van fruithout op schildpad, ivoor en ebbenhout, 23 x 48 x 34 cm. Verkocht voor € 33.750 bij Sotheby's, Parijs, op 30 juni 2016. © Sotheby's.

boven
Klein lees- en schrijftafeltje afkomstig uit het Trianon de Porcelaine te Versailles, toegeschreven aan Pierre Gole, ca. 1670-1675. Ivoor, hoorn, amarant, eiken-, ebben-, rozen- en notenhout, verguld brons en modern fluweel, 63,5 x 48,5 x 35,5 cm. The J. Paul Getty Museum, Malibu.

Opkomst van de Lodewijk XIV-stijl

Geleidelijk aan vonden de weelderige motieven aan de binnenkant van kabinetten hun weg naar de buitenkant. De wanden werden bekleed met schildpad, ivoor en eenvoudige marqueterie. In zijn boek over Pierre Gole schrijft Lunsingh Scheurleer dat de Franse kabinetten in die tijd “zelfs op de bewondering van de Antwerpse meubelmakers konden rekenen en dat het in die periode was dat Gole uitgroeide tot een van de specialisten op dat gebied”. Door de komst van

de Lodewijk XIV-stijl werd meteen ook de band tussen het koninklijke gezag en de kunsten nauwer. Deze stijl zette de politieke grandeur kracht bij. De sculpturale contouren en de rechtlijnige vormen moesten getuigen van de macht van de Franse monarchie. Een ander kenmerk van de meubelkunst uit die tijd is de strenge symmetrie. In de collectie van het Metropolitan Museum of Art, in New York, bevindt zich een tafel waarvan het blad verschillende delen telt. Het is versierd met ivoeren acanthusmotieven op een fond van

rechts
Kabinet, ca. 1661-1665. Ivoor, schildpad, marqueterie van hout, gekleurd been, koper, ebben-, den- en notenhout, 126 x 84 x 40 cm. The Victoria & Albert Museum, Londen. Volgens experts van het V&A zou dit het kabinet zijn dat door Pierre Gole werd ontworpen in 1661 voor het appartement van Filips van Orléans in het Koninklijk Paleis in Parijs.

links

Kabinetlade, toegeschreven aan Pierre Gole, ca. 1655. Naaldhout, fineer van schildpad, ivoor, gekleurd ivoor, ebben-, noten-, peren-, taxus-, en zuurbeshout. Lade: 23,8 x 47,7 x 34 cm. Onderstel : 63,2 x 60 x 40 cm. Parijs, Musée des Arts décoratifs. © Les Arts Décoratifs.

onder

Detail van een kistje (ca. 1665) met marqueterie van fruit hout op schildpad, ivoor en ebbenhout, 23 x 48 x 34 cm. Verkocht voor € 33.750 bij Sotheby's, Parijs, op 30 juni 2016. © Sotheby's.

schildpad. In het midden is er een cartouche, met daarin een boekje, bijeengebonden met een lint. Voor een zo natuurgetrouwe look werd groen gekleurd ivoor gebruikt voor de bladeren van het boekje. Lunsingh Scheurleer: “We zien hier alle kenmerken van de Gole-stijl, met die heel bijzondere omlijsting, bestaande uit kleine cirkels van ebbenhout en ivoor, aangebracht op de onderkant van de laden en het verbindingsstuk.”

Bloeitijd van de bloemenmarqueterie

Voor de marqueterie werden vaak antieke motieven gebruikt. De ontwerpers inspireerden zich echter ook op het werk van bloemschilders, die toen bijzonder populair waren. Samen met de Nederlandse tulpenmanie leidde dit tot de mode van bloemmotieven op meubelen. De aanzet

Gole werd geboren in Bergen, in Nederland. In 1643 verhuisde hij naar Parijs, waar hij een opleiding volgde in de woning van Adriaan Garbrandt, een van de bekendste meubelmakers van die tijd.

werd gegeven door onder meer Nederlandse vaklui die zich in Florence hadden gevestigd, zoals Dirk van Rijswijk en Jan van Mekerem (1658-1733). Vervolgens deed de mode haar intrede

boven
Gedecoreerde tafel, toegeschreven aan Pierre Gole, Parijs, ca. 1665. Schildpad, ivoor, ebben- en fruit-hout, verguld brons, 78,4 x 104,6 x 68,6 cm. The Metropolitan Museum of Art, New York.

in de Franse ateliers. Gaandeweg werd het basisconcept verrijkt met regionale kenmerken en nieuwe, verfijnde siermotieven. Zo werd de tafel van een geldwisselaar (een beroep dat zich ontwikkelde in Europa door de toenemende handel en de noodzaak om munten te wisselen) versierd met bloemen, vogels en insecten op een donkere fond. Ook hier zijn enkele details geaccentueerd met behulp van gekleurd ivoor. Het hout dat men voor sommige motieven gebruikte, werd zelfs lichtjes verbrand, om een algemeen effect van diepte te creëren. Hier zitten we al ver van de strenge architecturale vormen van de ebbenhouten kabinetten. Twee van de zes poten kunnen worden gedraaid, zodat men het tafelblad kan openen. Op de keerzijde van het blad is een eenvoudiger marqueterie te zien. Zo krijgt men meteen ook toegang tot twee kleine vakken, dienend om geld in te bewaren. Aan de zij-kanten van de tafel bevinden zich rijk versierde laden met sleutel. Pierre Gole gebruikte altijd de kostbaarste houtsoorten. Hij groeide uit tot een specialist in ivoren oplegwerk. Hij zou uiteinde-

lijk zelfs alle oppervlakken bekleden, zoals bij het kabinet dat hij vervaardigde voor Filips van Orléans, de broer van de koning, en dat thans wordt bewaard in het Victoria & Albert Museum in Londen.

Oosterse invloed

Pierre Gole maakte meestal meubelen versierd met bloemenmarqueterie, maar de invoer van zeldzame materialen, zoals lak en porselein, door de Oost-Indische Compagnie, zette hem ertoe aan meubelen in oriëntaalse stijl te creëren. De Europese laktechniek bevond zich toen nog in het experimentele stadium. In 1667 vervaardigde Gole voor Lodewijk XIV een piramidaal kabinet en meubelen met blauwe en witte lak, bestemd voor het Trianon de Porcelaine, een lustpaviljoen in het park van Versailles waarvan de gevels waren bekleed met blauwe en witte porseleinen tegels. Aangezien hij de meubelmaker van de Zonnekoning was, staan zijn meubelen thans te boek als meesterwerken. Ze zijn te zien in tal van musea, zoals het Louvre, het Rijks-

museum en het J. Paul Getty Museum. Pierre Gole was een voorloper op technisch gebied, en bovendien erg vindingrijk. Aan hem zijn ook de eerste zogeheten Mazarin-bureaus te danken. “De mode van de schrijfmeubelen in het Frankrijk van de 17e eeuw noopte Pierre Gole tot zekere aanpassingen, en dus ontwierp hij een meubel dat zowel kon dienen om aan te schrijven als om zaken in op te bergen”, aldus zijn biograaf. Velen

volgden zijn voorbeeld en gingen steeds verder in het innoveren van de marqueterietechniek. Een van hen was André-Charles Boulle (1642-1732), die beroemd werd doordat hij verguld brons verwerkte in zijn ontwerpen. Voor zijn tijdgenoten en latere meubelontwerpers was Pierre Gole onmiskenbaar een voorbeeld. Hij bracht de Franse meubeltraditie naar een ongekend hoogtepunt van raffinement en elegantie.

boven en links
Geldwisseltafel, toegeschreven aan Pierre Gole, Parijs, s.d.. Courtesy Arnaud et Sylvie de Spa Antiquaires, Spa. © Foto's : Benjamin Ottoz.

Pierre Gole maakte meestal meubelen versierd met bloemenmarqueterie, maar de invoer van zeldzame materialen, zoals lak en porselein, door de Oost-Indische Compagnie, zette hem ertoe aan meubelen in oriëntaalse stijl te creëren.

Meer weten

Lezen

Theodoor Herman Lunsingh Scheurleer, 'Pierre Gole', uitg. Faton, Dijon, 2005, ISBN 978-2-87844-067-6.